

Előszó

Amikor Derek Paget a *The 'Broken Tradition' of Documentary Theatre and Its Continued Powers of Endurance* című tanulmányában a dokumentumszínház történeti formáinak számbavételén keresztül a dokumentarizmus kortárs lehetőségeit kutatja, arra a megállapításra jut, hogy egyrészt a dokudramatikus formáknak a reprezentációs médiákban (fotó, film, televízió, színház) való gyors elterjedése, mintegy szétburjánzása egy olyan megváltozott társadalmi környezetre adott kulturális válaszként tekinthető, amelyet a politikai folyamatokkal és szociális ellátórendszerekkel szembeni általános bizalmatlanság jellemez. Másrészt a mediatizált társadalmak poszt-dokumentarista kultúrájában és infó-menedzsmentjében épp a dokumentum státusza vált igen sérülékennyé, írja Paget, többek között ezzel magyarázva a tanú/tanúság fogalmának felértékelődést a kortárs dokumentarista színházban – amely autentikussága révén képes hiteles és hihető perspektívát nyújtani.

Jelen kötet anyagai a kutatásalapú színház és művészetalapú kutatás lehetőségeire és módszereire fókuszálnak, de ezen szövegek kiválasztásában és megírásában abból az egy lépéssel távolabbi, mégis alapvető kérdésből indultunk ki, hogy mit jelent ma a dokumentum fogalma abban a folyamatban, amely a művészet és a társadalomtudományos kutatás összekapcsolásában a marginalizált társadalmi csoportok és helyzetek láthatóvá tételét, az ezen csoportok hangjainak, szempontjainak és tapasztalatainak a reprezentációját célozza.

A két magyarországi esettanulmányhoz – a Szélmalmok és a Saját-színház/SzívHANG című projektek elemzéseikhez – részben az etnodráma (*ethnodrama*) és etnoszínház (*ethnotheatre*) kontextusát kínálja a kötet, olyan műfajként, amely produktív válasznak tekinthető a klasszikus dokumentumszínházi forma válságára. Johnny Saldaña, a módszer teoretikusa és gyakorlója az etnoszínházat úgy határozza meg, mint a hagyományos és új színházművészeti-alkotói technikák ötvözését egy élő színházi esemény létrehozása érdekében, amely a résztvevő kutatók tapasztalatait vagy/és a kutatók adatértelmezéseit jeleníti meg, dra-

matizálja. A kifejezés magyar fordítása esetében ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy ennek nincs köze az etnicitás jelentéseihez, sokkal inkább egy csoport, közösség mindennapi valóságának és társadalmi tapasztalatának színreviteléről van szó – Saldaña definíciója pedig egyszerűen hangsúlyozza ebben a művészi és etnográfusi (kutatói) magatartást, ezek szerves együttállását.

Az elkötelezett/alkalmazott színházi formák esetében rendre felmerülő kérdés annak a paradoxonnak a kitárgyalása, amely a célorientált színház (*theatre-with-a-purpose*) és a művészet autonómiája, önmagában valósága közt feszül, és amely részben a hatékonyság kérdéséhez vezet el, a kutatási tapasztalat hatásos és hiteles disszeminációjához: ennek elvárása értelmében Saldaña az esztétikai megformálás módját központi jelentőségűnek tekinti, de nem elválaszthatónak a módszertani megfontolásoktól. A tudományos adatok dramatikus feldolgozásához kapcsolódóan Graham W. Lea tanulmánya a kutatásalapú színházi szövegkönyv-írás megközelítéseivel foglalkozik. Graham három eljárást modellez – kollektív, írócentrikus, vegyes –, amelyeket saját projektek tapasztalatain keresztül bont ki, rávilágítva a különböző gyakorlatokban rejlő feszültségekre is. A társadalmi beavatkozásként elgondolt színházra és a kutatásalapú szövegkönyv-írásra vonatkozó magyarországi példaként Horváth Kata azt az összetett folyamatot mutatja be tanulmányában, amelynek során megszületett az anyák és az egészségügyi, illetve szociális intézmények viszonyaival foglalkozó forgatókönyv (valamint előadás), nyolc roma nő saját történeteinek alapján. Az *Éljen soká Regina!* szövegkönyve, amely szintén olvasható a kötetben, verbatim színházi produktum és a kutatás eredményeinek alternatív hordozója.

Kathleen Gallagher, Anne Wessels és Burcu Yaman Ntelioglou tanulmánya egy négy éves kutatás eredményeit összegzi, amely középiskolákban zajló színházi műhelyek, illetve egy verbatim színházi előadás középiskolás fiatalok társadalmi elköteleződésére gyakorolt hatását vizsgálja. Oblath Márton a Szélmalmok projektről szóló tanulmánya ehhez hasonlóan egy fiatalokat bevonó, hosszabb drámás folyamat tapasztalatait elemzi, amelyet kutatás kísért, és amely a Káva Kulturális Egyesület és az AnBlokk Egyesület Részvételi Műhelye szer-

vezésében valósult meg három kistélepülésen: ennek eredményeként három közösségi színházi produkció született.

A kötet anyagai tehát a kutatásalapú színház esztétikai és módszertani kihívásaira keresnek válaszokat, esztétikai és módszertani kérdésselvetéseken, elemzéseken és nem utolsósorban magán a kutatásalapú színház gyakorlatán keresztül.

Varga Anikó